

Zanimljivosti iz povijesti i kulture Križevaca i okolice

OBLJETNICE VEZANE UZ 2002. GODINU

1242. Provala Tatara na Kalnik. Filip, sin Matije, iz stare plemićke obitelji Bebek, porijeklom iz Slovačke, kao kaštelan branio Kalnik od Tatara. Za zasluge je od Bele IV. dobio Varaždinske Toplice i više drugih posjeda na Kalniku.
1242. Ožegović-Barlabaševački - kalnički plemići od 1242. i baruni od polovine 19. st. Ova plemićka loza ubraja se među najznačajnije za križevački kraj. Dala je i u kasnijim stoljećima brojne istaknute osobe koje su imale svoje posjede oko Križevaca i koje su pozitivno djelovale na razvoj kulture i humanizma u svojoj sredini.
1252. Križevci dobili povlastice slobodnog kraljevskog grada. U originalnoj ispravi kojom kralja Bela IV. potvrđuje slobostine gradu Križevcima podijeljene od bana Stjepana 24. travnja 1252. piše: "Mi, Stjepan, ban čitave Slavonije, obznanjujemo svima koji će vidjeti ovu ispravu da smo na korist i čast gospodina kralja proglasili i uspostavili novi kraljevskograd u Križevcima davši ljudima koji u njemu stanuju iste slobostine koje uživaju građani Griča i Novog grada Zagreba" (biskupski Zagreb). Slobostine su podijeljene Gornjem gradu Križevcu.
1502. Gašpar Alapić (Allapić, Allapich) Velikokalnički rođen je 1502. u Kalniku ili Križevcima. Branio je Siget 1566. s Nikolom Zrinskim. Jedan je od gušitelja seljačke bune Matije Gupca 1573. u borbama kod Kerestinca, Mokrica i Stubičkih Toplica. Bio je ban Hrvatske i Slavonije (1575-78).
1522. Dolazak habsburških postrojbi u Hrvatsku pa i u Križevce i osnivanje Križevačke kapetanije.
1672. 20. travnja 1672. Antunu i Ivanu Funtek dodijeljeno je plemstvo. Antun je od Petra Zrinjskog dobio Prikraj. Od 1841. spominju se u Vukovcu i Barlabaševcu.
1752. Odlukom carice i hrvatske kraljice Marije Terezije provedeno je 10. ožujka ujedinjenje Gornjeg grada Križevca i Donjeg grada Križevca u jedan grad pod nazivom KRIŽEVCI.
1792. Dodijeljeno je plemstvo Tomi Bubanoviću. Iz ove porodice potekao je Dimitrije Bubanović (umro u Križevcima 1862.) koji je bio počasni notar križevačkog magistrata i tajnik Križevačke županije.
1792. U Erdovcu je rođen Žigmund (Sigismund) Fodroci. Pripadnik je plemićke obitelji Fodroczy (plemstvo od 1520.) porijeklom iz Erdelja, koja je nakon provale Turaka stekla posjede u Križevačkoj županiji. Žigmund Fodroci završio je pravo u Zagrebu i Pešti. Bavio se poviješću. Djela je pisao na latinskom - na memoarski način. U njima prevladava apologetski stav prema mađarskoj kruni.
1852. 24. srpnja 1852. rođen je u Križevcima Gustav Neuberg. Bio je vlasnik tiskare u Križevcima u kojoj je tiskan velik broj knjiga i novina (npr. Križevački tjednik, 1906).
1852. U Križevcima je rođen Milan Grlović, književnik, novinar i publicist. Bio je pokretač i urednik brojnih listova i časopisa. Pisao je pjesme, novele i putopise. Prevodio je njemačke, američke i talijanske pisce. Bavio se kazališnom, glazbenom i književnom kritikom. Napisao je roman Prometej (1877), autobiografiju (1914), pripremio je Album zaslužnih Hrvata XIX. stoljeća (1898-1900). Osnivač je i prvi predsjednik Hrvatskog novinarskog društva 1910., a zaslužan je i za osnivanje Društva hrvatskih književnika.
1852. U Križevcima je rođena Marija Ferk-Jelenska. proslavila se kao kazališna glumica. Glumačku školu završila je u Beču. Igrala je u Zagrebu,

- Osijeku, Beogradu, Beču, Pragu, Grazu i Stuttgartu. Proslavila se ulogama Amalie (Schiller, Razbojnici), Porzie (Shakespeare, Mletački trgovac) i Marije Stuart u istoimenoj drami.
1852. Umro je pisac Petar Stijić. Sahranjen je u Grkokatoličkoj katedrali u Križevcima. Bio je doktor crkvenih prava. U Križevcima je obavljao kanoničku i druge dužnosti u Grkokatoličkoj biskupiji.
1862. 17. listopada 1862. u Križevcima je rođen Krunoslav Jurjevič Heruc, političar, novinar i bibliotekar. U ruskom tisku izvještavao je o prilikama u Austro-Ugarskoj, odnosno Hrvatskoj, a za hrvatske novine objavio je više zapisa o Rusiji. Osnovao je Rusko-hrvatsko društvo Križanić 1915. Bio je protivnik ujedinjenja Jugoslavije.
1862. U Križevcima je rođen Josip Kiepac, vlastelin i mecena. Diplomirao je na Gospodarskom učilištu u Križevcima 1882. Bio je narodni zastupnik i svjetski putnik, pomagao je najveća imena hrvatske kulture tog doba.
1872. 13. lipnja 1872. u Križevcima je rođena Jelka Struppi Wolkensperg, akademska slikarica. Slikarstvo je studirala u Münchenu i Beču. Slikala je portrete, mrtvu prirodu (cvijeće), krajolike Zagreba i okolice, narodne nošnje. Autorica je više samostalnih izložbi u Zagrebu.
1872. Rođen je Dragan Renarić, slikar i grafičar. Bio je učitelj u Križevcima, likovni pedagog u Vukovaru i Osijeku. Posljednje godine života proveo je u Križevcima. Radio u ulju, akvarelu i bakropisu. Istaknuo se motivima Zagreba, Osijeka, Ohrida, Križevaca i Vukovara.
1872. Rođen je Ferdo Kern, veterinar i prvi hrvatski bakteriolog. Diplomirao je na Veterinarskoj akademiji u Beču 1880., a doktorirao 1905. (prvi u Hrvatskoj). Osnivač je znanstvenog zavoda za bakteriologiju u Križevcima 1901. (Veterinarski zavod). Objavio je velik broj stručnih i znanstvenih radova.
1882. 10. svibnja 1882. u Gornjoj Rijeci karaj Križevaca rođen je Feliks (Srećko) Florschütz, arhitekt i graditelj. Na području Križevaca izveo je radove na ugaonoj zgradi u Gornjoj Rijeci i zadržnom domu u Visokom, a 1939. projektirao je i izveo obnovu spaljenog sela Kolarca nedaleko Križevaca.
1882. 21. studenog 1882. rođen je u Križevcima Dragutin Grdenić, pisac i prevodilac. Studirao je francuski jezik na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, doktorirao u Beču. Predavao je francuski u Kastvu, Zagrebu i Križevcima gdje je bio ravnatelj Učiteljske škole (1921-26) i Gimnazije (1928). Pisao je udžbenike za francuski jezik, studije o književnosti, bio je suradnik JAZU. Objavio je i nekoliko radova o prošlosti Križevaca.
1892. Julije Drohobeczky postao je križevačkim grkokatoličkim biskupom 1892. Tu je dužnost obnašao do 1920. kada je smijenjen s dužnosti biskupa. Borio se protiv mađarske supremacije. Zbog brojnih zasluga proglašen je počasnim građaninom Križevaca.
1892. U Križevcima je rođena Marta Pospišil Griff, operna pjevačica. Glazbeno školovanje stekla u Zagrebu i Beču. Istakla se kao koncertna i oratorijska pjevačica.
1912. 1. kolovoza 1912. Antunu Cuvaju dodijeljeno je hrvatsko-ugarsko plemstvo s pridjevkom Carevdarski. A. Cuvaj bio je znameniti pedagog i pisac. Diplomirao je u Križevcima 1872. na Gospodarskom učilištu. Osnivač je i predsjednik Hrvatskog školskog muzeja u Zagrebu i predsjednik Hrvatskog pedagoškog zbora. Pisao je udžbenike, a najznačajnije djelo mu je Građa za povijest školstva Kraljevine Hrvatske i Slavonije I-IV (1910-13).
1932. 31. svibnja 1932. rođen je Zvonimir Balog u Sv. Petru Čvrstecu nedaleko Križevaca. Poljoprivrednu školu polazio je u Križevcima, završio je školu primjenjene umjetnosti i Pedagošku akademiju u Zagrebu. Bio je nastavnik u Sv. Petru Čvrstecu, Sv. Ivanu Žabnom i Cirkveni, zatim predavač na Pedagoškoj akademiji u Pakracu. Istaknuo se kao dječji pjesnik. Pisao je i kritike i drame.

1932. U Križevcima je osnovan Šahovski klub. Osnovao ga šahist Vitomir Avramov (Friedrich Goldman, Dobrinac Vitomir). Radio je u Zagrebu kao nadzornik državnih željeznica. Objavio je i nekoliko knjiga za željezničare.
1932. U Križevcima umro Milan Neugebauer, porijeklom iz Češke. Od 1921. bio je vlasnik tiskare u Križevcima. 1952. U Zagrebu je umrla Križevčanka Iskra Štefa Kršnjavi, druga žena Izidora Kršnjavija. Književnost je završila u Parizu i Bernu. Prevodila je s francuskog. Objavljivala je pripovijetke, pjesme i humoreske pod pseudonimima Iva Rod i Sestra Isidora.
1942. 16. kolovoza 1942. u Zagrebu je umro Križevčanin Housler Karlo. Bio je advokat, pjesnik i novinar. Nosio je nadimak Cintek. Studirao je filozofiju u Beču, pravo u Zagrebu. Od 1924. bio je advokat u Križevcima. Objavljivao je pjesme, drame, novele i književne kritike. Bio je urednik Sutle i Griča. 1972. U Križevcima je umro Milan Grloci, pjesnik, novinar i profesor križevačkih srednjih škola. Autor je crtica u stihovima Stari varoš križevački, a pisao je i poeziju za djecu.
1942. 21. rujna 1942. u Zagrebu je umrla Nina Vavra, rodom iz Križevaca. Bila je glumica, spisateljica i prevodilac. 2002. Umro je akademik Andre Mohorovičić (rođen u Križevcima 1913.). Bio je istaknuti teoretičar arhitekture i povjesničar umjetnosti, redoviti član HAZU. Diplomirao je na Arhitektonskom odjelu Tehničkog fakulteta u Zagrebu 1935., apsolvirao povijest umjetnosti i arheologiju na Filozofskom fakultetu veučilišta u Zagrebu 1938., a u Pragu, Beču i Firenci studirao je povijest od 1936. do 1938. godine. Kao sveučilišni profesor na Arhitektonskom fakultetu posebno je istraživao povijesni razvoj arhitekture na području Hrvatske. Autor je više od 100 znanstvenih radova i 250 rasprava i stručnih prikaza. Posvetio je značajnu pozornost kulturnoj baštini Križevaca i postao počasni građanin Križevaca.
1942. 29. lipnja 1942. U Križevcima je umro Dragutin Weisz, liječnik i dobrotvor. U Križevcima je radio više od 50 godina. Besplatno je liječio sirotinju.
1942. Umro je Križevčanin Vilko Filipašić, pjesnik. Autor je zbirke Pjesme (1900), pisao je pripovijetke i humoreske pod pseudonimom Milivoj Podravski.